

העברית שלנו: מחקרים בלשון

השתקפות האנגלית בעברית בת ימינו

חיה פשרמן

תופעה כלל עולמית היא ריבוי המילים והצירופים מן האנגלית, השפה היוקרתית המשמשת מודל לחיקוי. קודים תרבותיים, שעוצבו בארצות אירופה, עוברים אלינו בתיווך מסורת של דוברי אנגלית. לצד השאילה הישירה קיימת שאילת מטבעות לשון ותרגומי שאילה. השאילה הישירה ניכרת בתחום הבידור והתקשורת יותר מבתחומים אחרים. תרגומי השאילה מעידים על חדירת הלשון המדוברת ללשון העיתונאית.

אנגלית: המלכה שהודחה ושיקמה את מעמדה

בישראל, לצד הלשון העברית והערבית, הלשונות הרשמיות, האנגלית היא הלשון החשובה ביותר המשמשת את השלטון ואת האזרחים כאחד.

בתקופת המנדט הבריטי היא הייתה הראשונה מבין שלוש השפות הרשמיות. לפי סימן 82 לדבר המלך במועצתו מ-10.8.1922, 'אנגלית, ערבית ועברית תהיינה הלשונות הרשמיות בא"י... הפקודות, המודעות הרשמיות והטפסים הרשמיים של הממשלה ושל הרשויות המקומיות יפורסמו באנגלית, בערבית ובעברית'.

עם הקמת המדינה פסקה האנגלית להיות לשון רשמית מבחינת החוק. לפי סעיף 15 ב' לפקודת סדרי השלטון והמשפט תש"ח, 'כל הוראה בחוק הדורשת את השימוש בשפה האנגלית בטלה'. אולם לא נאסר השימוש בה, והזכות לתקשר בה לא נפגעה.

מאז מלחמת ששת הימים חלו שינויים בתנאי השימוש באנגלית בארץ. גברה הפתיחות להשפעה המערבית, בייחוד האמריקאית, ונפרצו הגבולות להשפעה זו מבחינה פוליטית כלכלית ותרבותית. הקשרים בין ארצות הברית לישראל וכן בין ישראל ליהדות ארצות הברית חיזקו את מעמד האנגלית. מוצרים אמריקאים ומוסיקה אמריקאית חדרו לשוק הישראלי ולתרבות הישראלית. האמריקניזציה הולכת ומתעצמת.

החשיפה לאנגלית באמצעות אמצעי התקשורת ההמוניים גדולה אף יותר. העברית של התקשורת, העברית הבינונית, מושפעת מן האנגלית כיום יותר מבעבר, עקב התמורות המהירות במדע ועקב האופנה שהלשון היא חלק ממנה.

ד"ר חיה פשרמן היא מרצה בחוג ללשון באוניברסיטת חיפה ובמכללת גורדון לחינוך, חיפה. עבודת הדוקטורט שלה עסקה בהשפעת הלועזית על העברית. תחום התעניינות מרכזי: לשון בהקשר חברתי.

תופעה כלל עולמית היא ריבוי המילים והצירופים מן האנגלית, השפה היוקרתית המשמשת מודל לחיקוי. המשכיל הישראלי לומד להשקיף על תרבות אירופית מבעד למשקפיים אנגלוסקסיים עבים. קודים תרבותיים שעוצבו בארצות אירופה ובתוכם מילים וצירופים עוברים אלינו בתיווך מסורת של דוברי האנגלית.

רבות מן המילים הזרות בלשונו שמקורן מיוונית ומלטינית ומצויות בשפות אירופיות חדרו לעברית בתיווך המודל האנגלוסקסי, כך שהלעז בעברית הפך בחלק גדול ממנו ללעז אנגלי, וקשה לקבוע אם הוא מקורי אנגלי או הוא לעז אירופי שחדר ללשונו בתיווך האנגלית.

איך עוברת השפעת האנגלית ובאלו תחומים

ההתערבות הגלויה של האנגלית בלשונו היא בתחומי השאילה הלקסיקלית ותרגומי השאילה.

שני סוגי השאילה האלה שימשו בעברית שלנו מראשית תחייתה כדי להתאים אותה לעולם ולחברה שבה אנו חיים.

בכלל, השפעה של לשון אחת על זולתה נעשית בשתי דרכים:

א. **שאילה לקסיקלית**, משמע שאילה של מילה זרה על צורתה ועל משמעותה: לשון אחת קולטת מרעותה מילים כהווייתן וכצורתן, לכל היותר בהתאמות קלות להגייתה של הלשון הקולטת. דרך זו זכתה לכינוי 'יבוא גלוי' (בנדויד, תשכ"ז). המילים הזרות בעברית מקורן על פי רוב מיוונית ומלטינית והן משמשות בשפות אירופיות רבות. הן נחשבות לנטע זר בלשון הקולטת מטעמים אטימולוגיים ומורפולוגיים. הן אינן נטמעות במשפך העברי ונוטות להתחמק מצורות דקדוקיות כגון גזירת פעלים, גזירת צורות סמיכות, נטייה בכינויי קניין. יש שמילים זרות נסתגלו למערכת הדקדוקית של העברית, וניתן לגזור מהן פעלים, כגון טלפן, טרפד, נטרל, קטלג או שמות פעולה הנגזרים מבניינים אלה, כגון, נטרול, נרמול, טרפוד.

נציין שבספרות הבלשנית הגרמנית קיימת הבחנה בין מילה שאולה - Lehnwort - כתופעה היסטורית למילה זרה - Fremdwort - כתופעה סינכרונית בת זמננו. המילה הזרה עוברת מלשון ללשון ללא שינויים, ואילו המילה השאולה הייתה מלכתחילה זרה אך היא הותאמה לסביבתה הלשונית החדשה במבטא, בכתיב ובהטעמה, כך שאפשר לראותה כאילו עברה אינטגרציה.

מילים שאולות רבות חדרו ללשוננו בתקופת המקרא מאכדית, מאשורית וממצרית, ולשון חז"ל – מארמית, מיוונית, מלטינית ומפרסית. ובימי הביניים חדרו לעברית מילים מערבית.

ב. **תרגום שאילה** (Calque). בתרגום שאילה קליטת המילים נעשית בעקיפין ויש בה יצירה מחדש מחומר הקיים בלשון, אך בדמות הלשון הזרה (לפי קוטשר, תשכ"ה). דרך זו זכתה לכינוי 'יבוא סמוי' (בנדויד, תשכ"ז).

דוגמאות לתרגומי שאילה: גן ילדים, סופשבוע, ירח דבש, עיר תחתית, נקודת ראות, הסלמה, כתוצאה מ-. בדרך זו נוספו מילים רבות ללשוננו בתקופת ימי הביניים כשהורגש צורך במושגים מופשטים בלשון. אז נוצרו בתרגום מן הערבית מילים כגון מצפון, היגיון, מציאות.

עמדות כלפי חדירת האנגלית לעברית

בלשנים רבים עוסקים בהתערבותה של האנגלית כשפת התקשורת הרחבה בלשונות שונות ובעמדות כלפיה. בהם: האוגן בספרו על האקולוגיה של הלשון (1972), פישמן במאמרו על התפשטות האנגלית בישראל (1977), מקי שכתב על הצרפתית (1979), מסנורי שכתב על מילים אנגליות שחדרו ליפנית, וכן מוריי (1985) וורדהוף (1986).

באופן כללי, לשונות אינן 'נותרות על עומדן'. נוספות מילים כדי לציין תכנים חדשים, רעיונות חדשים, גישות חדשות. המילים הזרות מקבילות לחידושים חברתיים ולערכים חברתיים, הן האספקלריה של החברה.

במסחר קיימת גישה המעודדת שימוש באנגלית. לפי גישה זו, מוצר מושך יותר אם יש לו עטיפה זרה. במדורי פרסומת, בידור וספורט מופיעים מילים כסטיקרים וגימיקים, קבוצות פייבוריטיות, ריבאונד, אסיסט, נוק אאוט, שואו ביזנס, קאנטרי קלאב, מערכת סאונד, קמבקים של סלבריטיס – וזאת בנוסף לסטייקים, המבורגרים, ג'אנק פוד, פאסט פוד ו-טייק אָווי פוד...

מומחי לשון רואים בתופעה ביטוי לפלישת תרבות זרה, אנגליזציה. להשפעה זו נוצרו מונחים כמו: hebrish, engrew, franglais (בלום, קולקה, אולשטיין, 1988; המונח האחרון הוא לגבי חדירת האנגלית לצרפתית). יצחק בן נר, בספרו **מלאכים באים** (1987), מכנה את העברית הבלולה הזאת 'אנגרית' ומביא לה שפע דוגמאות.

שלמה מורג (1988) סבור שתופעת האנגור – לדוגמה: סווצ'רים, בוהריים (תרגום של brunch) אינה משקפת רק תהליך במישור הלשוני אלא גם שינוי משמעותי בתחום החברתי והתרבותי. לדעתו, מדובר בשאילה מתוך התבטלות עצמית, מתוך פרובינציאליות.

ההתנגדות לתופעה זו באה לידי ביטוי גם בדיון שנערך בישיבת המליאה באקדמיה ללשון ב- 1992 בנושא 'בעיית הלעז בעברית של ימינו'. לדעת משה צבי קדרי, קשה להשלים עם ההשתעבדות האנגלית. אין לחשוש מן הלעזים המכריזים על עצמם שהם לעזים, אולם יש לחשוש מן הלעז המוסווה המתלבש בלבושה של עברית מקורית, של יצירה מהודרת בספרות ובעיתונות. כאשר מילות אופנה כגון אקשן, פרוטקשן ו-פריימריס מוכנסות לטקסט עברי, רשאים אנו לראות זאת כהעשרה של הלשון במערכת מונחים וביטויים מעולם מושגים חדש. הבעיה היא בהגזמות. ההגזמה בעניין זה אינה בעיה לשונית אלא בעיה חברתית כלכלית. גרוע עוד יותר הוא כשצירופי מילים ויחידות סמנטיות עוברים אל הלשון הכתובה בעברית המודרנית, וההשפעה עוברת מתחום המילון לתחום התחביר.

לדברי הסופר אהרון אמיר, העברית הפכה לשפחה והאנגלית לגבירה. ביטויים כמו: על הפנים, נחזיק לכם אצבעות, רואים עין בעין, עשו לי את היום – כל אלה הם תרגומים מאנגלית. אלה חותרים תחת מבני השפה ומאיימים על שלמותה ועל בריאותה. אף הסופר אהרון מגד טוען בישיבת המליאה באקדמיה שמה שמסכן את בריאות הלשון אלה ביטויים שמזדחלים לתוך העיתונות והתקשורת ומכרסמים אותה מבפנים: סיטי מרקט, סלבריטיז, קייטרינג, טורס, קאמבק, אוט, אין, התאזרחו בשפה כאילו אין אנו יכולים למצוא שם עברי שיביע אותו דבר.

התקבולת המדויקת המתהווה בין ביטוי אנגלי ובין ביטוי עברי, כמו מסביב לשעון במקום יומם ולילה, בשבוע האחרון במקום בשבוע שעבר, זו הנקודה במקום זה העניין, גורמת, לדעת המתרגם והמרצה אמציה פורת, שהאנגלית 'מהפנטת' את דוברי העברית והם לכודים בה ואינם מסוגלים להיחלץ ולשחרר ממנה את חשיבתם.

בנושא מעמדה של האנגלית בישראל התבטא גם פרופסור לפילוסופיה של הלשון, מרסלו דסקל מאוניברסיטת תל אביב, בראיון לעיתון **מעריב**. לדבריו, מדינת ישראל, שהייתה בעבר רב- לשונית מעצם היותה מדינת מהגרים, הופכת בשנים האחרונות למדינה דו-לשונית, שבה השפה הזרה השלטת ביותר היא האנגלית. הנטייה בישראל היא לחזק את מעמדה של לשון התקשורת הרחבה, האנגלית. נשאלת השאלה: 'האם לשון זו יכולה להיות מוגבלת למטרות בין-לאומיות ללא איום על הלשון הלאומית?'.

ולדברי הסופרת שולמית הראבן על העברית המתאנגלזת (1995), יש היום בעולם השתלטות של האנגלית על כל הלשונות והתרבויות. הבעיה בכך היא שלשון היא מערכת נורמטיבית, ויותר מכך היא זהות. יש לה עומק תרבותי שבתוכו היא מתקיימת. אפשר להחליט שאין מקום בעולם לתרבויות נפרדות, ואנחנו חיים בעולם קוסמופוליטי. אבל לפני שמחליטים להשתמש בלשון החזקה ביותר בעולם, צריך לדעת למה אנחנו גורמים בכך.

'הכצקתה?' – עובדות על התערבות האנגלית בעברית הבינונית

לאור סקירת העמדות כלפי התערבות האנגלית נשאלת השאלה: הכצקתה? האם התחזקה השפעת האנגלית על לשוננו עד כדי פגיעה בדמותה? כדי להשיב על שאלה זו יש לבדוק את מידת ההתערבות ואת אופי ההתערבות של האנגלית בעברית הבינונית העיתונאית הכתובה, כיצד היא באה לידי ביטוי, ובאילו תחומים ניכרת השפעתה.

הקורפוס

לשם בדיקת התערבות האנגלית בעברית של לשון התקשורת הכתובה בחרתי במאמרים פובליציסטיים מ - 35 גיליונות של היומון (צהרון) **מעריב** בחודשים מארס עד מאי 2003. להלן תאריכי העיתונים:

מארס – 5.3, 6.3, 7.3, 11.3, 12.3, 14.3, 16.3, 20.3, 21.3, 23.3, 24.3, 25.3, 26.3, 27.3, 28.3
 אפריל – 2.4, 3.4, 4.4, 8.4, 9.4, 11.4, 15.4, 18.4, 21.4, 24.4, 25.4
 מאי – 2.5, 5.5, 6.5, 9.5, 11.5, 15.5, 16.5, 23.5.

בקורפוס נכללו 612 ערכים מילוניים, מילות תבנית ובהן 404 שמות עצם לועזיים (65%) ו- 208 שמות תואר גזורים מבסיס לועזי בעל סיומת עברית וצורן הנסבה **אי** (35%).

מתוך 404 שמות העצם 192 מהם (48%) נשאלו מן האנגלית. בתחום שמות התואר בעלי הצורן העברי השוויתי את הממצאים לממצאי מחקר שערכתי בשנות ה - 80 כדי לבדוק את שכיחות השימוש בשמות התואר.

ממצאים

א. שמות תואר

1. מיון צורני

ס"ה -	אי	אלי	איבי	איסטי	ארי	אטי	
כיום 208	97	44	36	14	9	8	
	47%	21%	18%	7%	4%	3%	
שנות ה-80 195	101	39	26	12	8	9	
	50%	20%	14%	7%	4%	5%	

חלק הארי של שמות התואר בקורפוס זה נוצרו בדרך של שרשור. תהליך זה של אנליטיות צורנית הולך ותופס מקום בעברית החדשה. זהו תהליך פורה שהפך

לדרך הגזירה הבלעדית כמעט לרובם המכריע של שמות התואר הלועזיים המשמשים בעברית החדשה.

מבחינה זו, קיים דמיון רב בין העברית ובין לשונות אירופה. בעברית המקראית, הדומיננטיות שייכת לפועל ולשם העצם, ואילו בעברית החדשה שם התואר הפך לקטגוריה עצמאית, והוא מקור איתן להעשרת המילון העברי. בהשוואה בין שני הקורפוסים נמצא אותו יחס בין שמות העצם לבין שמות התואר:

בתחום שמות העצם – בשנות ה-80 61%, ובימינו 65%,
בתחום שמות התואר – בשנות ה-80 39%, ובימינו 35%,
ואולם בשמות העצם שחדרו מן האנגלית ניכר הבדל. בשנות ה-80 28% משמות העצם חדרו מן האנגלית, ואלו בקורפוס הנוכחי 48% מהם נשאלו מן האנגלית.

2. תפוצה

מבין 208 שמות התואר שבקורפוס הנ"ל 18% הופיעו בשכיחות גבוהה (5 פעמים

ויותר)

<u>+20</u>	<u>11-15</u>	<u>8-10</u>	<u>5-7</u>
.1	1. אגרסיווי	1. אופטימי	1. אובייקטיווי
	2. דומיננטי	2. אוטומטי	2. אלטרנטייווי
	3. דרמטי	3. אטרקטיווי	3. אנונימי
	4. מסיווי	4. אינטימי	4. אותנטי
		5. אינטנסייווי	5. אינטלקטואלי
		6. אסטרטגי	6. אתני
		7. אפקטיווי	7. דרסטי
		8. גלובלי	8. הומניטרי
		9. דיגיטלי	9. וירטואלי
		10. לגיטימי	10. טרגי
		11. סטנדרטי	11. לוגיסטי
		12. ספציפי	12. מינימלי
		13. קולקטיווי	13. מקסימלי
		14. קריטי	14. פסימי
			15. קורקטי
			16. קונוונציונלי

17. רציונלי

18. תאורטי

בהשוואה בין הקורפוס הנ"ל לקורפוס של שנות ה-80 נמצא כי באחרון, מבין 20 המילים ששכיחותן הייתה 10 פעמים ומעלה, 12 היו שמות תואר. ברשימת המילים ששכיחותן הייתה 9-6 פעמים (71 מילים), 42 היו שמות תואר. ברשימת המילים ששכיחותן הייתה עד 5 פעמים (183 מילים) 62 היו שמות תואר ו-119 שמות עצם.

יוצא מזה שהמילים ששכיחותן גבוהה בשימוש (6 פעמים ומעלה) הן דווקא שמות תואר, יותר משמות עצם (60% שמות תואר ורק 40% שמות עצם הופיעו בשכיחות של 6 פעמים ומעלה).

שמות תואר לועזיים יוצרים תחושת זרות חזקה יותר משמות עצם. לפי מירקין (תשל"ב), בשימוש במילים זרות כאלה מפגין הכותב למדנות יתרה. על-פי ניר (תשנ"ג), הסיבה לשימוש הרב בשמות תואר היא בדרך כלל מחסר לקסיקלי, המלווה ברצון להיות אופנתי ואף בשמץ של סנוביזם. יתר על כן: שמות עצם לועזיים רבים יוצאים מכלל שימוש במשך הזמן, ואילו לשמות התואר יש נטייה לשרוד לאורך זמן.

3. תחומי שאילה

א. התחום העיקרי - בידור ותקשורת:

1. אודישן	13. דיסקוטק	25. מדיום	37. פריים
2. אייטיז	14. דיסקט	26. סאונד	38. צ'אט
3. אייטם	15. דרינק	27. סטטיסט	39. קומיקס
4. אפקט	16. הפי אנד	28. סטנדאפ	40. קונפידנס
5. אקשן	17. הפנינג	29. סטנדאפיסט	41. קוקטייל
6. בליינד דייט	18. ווינר	30. סטרפטיז	42. קלאב
7. גימיק	19. חזרה גנרלית	31. סינמטק	43. קלזאפ
8. ג'ינגל	20. טון	32. סמול טוק	44. קמבק
9. דאבל	21. טוק שואו	33. ספיישל	45. קנטרי קלאב

10. די-ג'יי	22. טנור	34. ספין	46. רייטינג
11. דייט	23. טרנס	35. פאב	47. רקורד
12. דיסק	24. מדיה	36. פלייבוי	48. שואו

אופנה	טכנולוגיה	ביטחון ופוליטיקה	הווי וחברה	כלכלה וכספים
1. אאולד-פשן	1. אגזוז	1. אקט	1. אאוט	1. אוברדראפט
2. אאלגנט	2. אינטרנט	2. בונקר	2. אאוט-סיידר	2. אפגרייד
3. ג'ינס	3. אי-מייל	3. דד-ליין	3. איידס	3. בונוס
4. ווסט	4. אסטרונואוט	4. טרור	4. אין	4. בוס
5. טטאץ'	5. בלנדר	5. טריגר	5. אינטגריטי	5. ביזנס
6. טטישו	6. ברקס	6. לובי	6. אפטר	6. בָּר
7. טטישרט	7. ג'ק	7. לינץ'	7. בייבי סיטר	7. ברוקר
8. ללוק	8. וידאו	8. סטיקר	8. ג'ונגל	8. בָּרמן
9. לליפסטיק	9. וישר	9. סשן	9. ג'וגינג	9. ג'וב
10. ממיני	10. וקס	10. פטריוט	10. ג'אנק פוד	10. דיל
11. ממקסי	11. טוסטר	11. פאנל	11. דופלקס	11. דילר
12. ממודל	12. טיונר	12. פרטנר	12. הומוסקסואל	12. האקר
13. ססטייל	13. טיימינג	13. פריימריז	13. הומלס	13. הייטק
14. ססטייליסט	14. טייפ	14. קבינט	14. המבורגר	14. טיפ
15. ססווצ'ר	15. טיפקס	15. קונספט	15. וול-דן	15. טרייד אין
16. ססייל	16. טלפון	16. קונפליקט	16. טריפ	16. טרמינל
17. קקיטש	17. טסטר	17. קונצנזוס	17. טרנד	17. מינוס
18. פפוסטר	18. טרנזיסטור	18. קיטבג	18. לובי	18. סופרמרקט
	19. מודם	19. קמפיין	19. לוזר	19. סטרטאפ
	20. מיקרוגל	20. קמפינר	20. לייט	20. סיטי
	21. מסטינג	21. ריטואל	21. סטייק	21. סלקטור
	22. סוויטץ'		22. סטראוטיפ	22. סנטר
	23. מסקינטייפ		23. סינגל	23. פלוס

אופנה	טכנולוגיה	ביטחון ופוליטיקה	הווי וחברה	כלכלה וכספים
	24. סטופר		24. סלִמס	24. צ'ק
	25. סטרטר		25. סנדוויץ'	25. צ'ארטר
	26. ספונסר		26. ספורט	26. קליינט
	27. ספקטרום		27. פסט פוד	27. קרדיט
	28. פדאל		28. פארק	28. שופינג
	29. פלייסטיישן		29. קאדר	
	30. פקס		30. קול	
	31. פקטור		31. קומפלקס	
	32. פרונט		32. קופירייטר	
	33. פרמטר		33. קייטרינג	
	34. קוד		34. קליינט	
	35. קומפקט דיסק		35. קמפוס	
	36. קופי		36. קפטין	
	37. קלאץ'			
	38. רדיו			

כ-60% מן המילים שחדרו מן האנגלית הם מתחום הבידור התקשורת ומהתחום החברתי-כלכלי (43% מתוך ה-60% של הווי וחברה הם מתחום הבידור והתקשורת);
20% מן המילים שחדרו מן האנגלית הם מתחום הטכנולוגיה;
10% מן המילים מתחום הפוליטיקה והביטחון, ו-10% מתחום האופנה;
נושאי הכתיבה העיתונאית הם ברובם חברתיים-כלכליים, ומכאן הייצוג הרב של המילים שחדרו מן האנגלית בתחומים אלה. אולם יש בבולטות של המילים מן האנגלית בתחומים האלה כדי להצביע על הצורך במילים בשביל המושגים החדשים ועל אופי החברה הזקוקה למילים אלה.
לבידור ולתקשורת יש מקום חשוב בחברה המודרנית יותר משאר התחומים, ומכאן ריבוי המילים שחדרו מן האנגלית דווקא מתחום זה.

4. תרגומי שאילה (לפי מעריב – 2003)

- זה לא נעים להגיד, אבל לאף אחד אין מושג מהי רמת האיום שבה אנחנו נמצאים כרגע (גל אוחובסקי 26.3).

- האשכנזים שואבים מהתרבות המזרחית. המזרחים שואבים מהאשכנזיות
זזה גם בסדר (נר ברעם 28.3).
- הציבור אמנם מברך על ההכנות הקפדניות של פיקוד העורף ומערכת
הביטחון, אבל לא לוקח אותם ברצינות (חמי שלו 28.3).
- אסד משתף פעולה עם עירק. אסד, במילים אחרות, משחק באש (בן כספית
2.4).
- מצד אחד רצון גלוי שיקרעו לערבים את הצורה, אבל מצד שני גם סיפוק
סמוי מכל הסתבכות קלה (חמי שלו 2.4).
- מה לא היינו נותנים היום כדי להחזיר את ערפאת לביירות (בן כספית 4.4).
- סדאם ילך בסופו של דבר בטוב או ברע (בן כספית 4.4).
- במידה רבה, סדאם משחק עכשיו את התפקיד שממלא זה זמן יאסר
ערפאת (עמיר רפפורט 8.4).
- כבר עתה אפשר לומר שצריך להסיר את הכובע בפני האמריקנים על מבצע
צבאי מזהיר.
- ככה זה עם האמריקנים: סיכול ממוקד מתוצרתם מותר מכתש ענק.
- האם בן לאדן יחזור בתשובה? האם קוריאה הצפונית תפסיק לגדל בערוגה
המורעלת שלה פטרייה גרעינית, ומה יהיה איתנו (אריק בכר 10.4).
- ה-11 בספטמבר נופל השנה על יום חמישי (רותי רוטו 11.4).
- האמריקנים פיזרו מלח על פצעיו של מה שמכונה העולם הערבים והדגימו
בפניו מי כאן בעל הבית (בן כספית 11.4).
- אלוף עמוס גלעד נוטה להיכנס לראש של סדאם [כדי] להבין את המגלומניה
(בן כספית 11.4).
- טופז לוקח ללב כל כתבה וכל ביקורת (גל אוחובסקי 18.4).
- נראה כאילו כולם תופסים פתאום רגליים קרות (גל אוחובסקי 18.4).
- משהו לא טוב עלה לה לראש, לשרת החינוך שלנו (יוסי שריד 18.4).
- ארה"ב אינה מרשה לשרון לגעת בשערה משערות ראשו של ערפאת והוא
נגרר עכשיו למהלך שאמור להביא להרחקתו ההדרגתית של המנהיג
הפלשתינאי, או שכן או שלא (חמי שלו 24.4).
- פרס הרי לא בא לשקם את מפלגת העבודה בשביל משהו אחר. תשכחו
מזה. כולם מבחינתו הרבה יותר קטנים ממנו. אולי בצדק. (שלום ירושלמי
9.5).
- כל מי שיש לו שכל בקודקוד מבין שמי שישדר שעה של פרומואים יפסיד
את הקהל שלו (חמי שלו 15.4).
- פואד לוקח את העניין הזה אישית (נר ברעם 28.3).

- **אחרי הכול** ברור כי אין מנין לכסות את החוב (בן כספית 23.5).

ניתן להבחין בצירופים הנ"ל בשני סוגים:

- א. חלקם צירופים כבולים אידיומטיים מטפוריים (4, 9, 13, 14, 15, 16, 17, 20), והם משמשים גם בשפות אירופיות אחרות ואף בידיש, אולם סביר להניח שהשפה המשפיעה על לשון העיתונאים בימינו היא דווקא האנגלית.
- ב. חלקם מאמרים מוסגרים להבעת עמדה, אמצעי רטורי לשכנע את הנמען, לקרבו ולשתפו במה שנכתב, משמע אמצעי שידול הפונה לרגש (1, 2, 4, 6, 7, 10, 11, 18, 19, 22). בביטויים כאלה ניתן לשמוע את קולו של המוען, והם אופייניים למשלב דיבורי.

בשטף הדיבור קיימת אופנה לתבל את השפה במילים ובצירופים מן האנגלית האמריקאית, מתוך רצון להשתייך לעולם הגדול. צירופים אלה מעידים על השינוי שחל בלשון הכתובה הבינונית. קיימת חדירה של יסודות מן הלשון המדוברת ללשון הכתובה העיתונאית.

סיכום

המגע בין העברית ובין האנגלית הוא תהליך טבעי.

בדברי ימיה של העברית השפיעו עליה וחלחלו לתוכה שלל שפות: ארמית, יוונית, ערבית ויידיש, אך בניגוד להשפעת היידיש או הערבית, שנבעו מחיכוך אנושי עם עולים שבאו ממדינות שבהן דיברו בשפות הללו, השפעת האנגלית כמעט שאיננה מתרחשת עקב חיכוך אנושי אלא באמצעות העולם האלקטרוני הגלובלי.

החדירה של האנגלית לעברית בשלושים השנים האחרונות נובעת מ:

- א. מקצועות גלובליים שהאנגלית היא שפתם המשותפת: היי-טק, אקדמיה, פיננסים, ספורט.
- ב. המחשב והאינטרנט.
- ג. תרבות הקולנוע, הטלוויזיה, העיתונות, אופנת הפופ והמוסיקה.
- ד. נסיעות לחו"ל ומגע ישיר עם האנגלית.

כך חודרים ניבים מן המקורות ותרגומי שאילה, חלקם קשורים לאירועים שהזמן גרמם בעקבות התפתחויות טכנולוגיות ומדעיות וחלקם ביטויי אופנה. במקום ניבים מן המקורות יש תרגומי שאילה כמו: רץ לבחירות, כיסה את האירוע, שבר את השיא. העברית של כלי התקשורת נוטה להתרחק מן העברית הקלסית ולחפש דרכי הבעה חדשות ופונקציונליות. זוהי לשון המושפעת מלשון העיתונאות האנגלית-אמריקאית, לשון שנוצרים בה ניצנים של הלשון הדבורה.

לצד השאילה הישירה קיימת שאילת מטבעות לשון ותרגומי שאילה. השאילה הישירה ניכרת יותר בתחום הבידור והתקשורת (40%) בהשוואה לתחום הפוליטיקה והאופנה (10% כל אחת) ואפילו לתחום הטכנולוגיה (20%), זאת משום שתחום זה אופנתי בימינו והוא אחד הסימנים הבולטים של הגלובליזציה.

תרגומי השאילה מעידים על חדירת הלשון המדוברת ללשון העיתונאית. חלקם מטבעות לשון מטפוריים וחלקם מאמרים מוסגרים. באמצעותם נשמע הקול האישי של המוען, ויש בכך עדות לאופנת הדיבור המתבלת מילים אמריקאיות בשטף הדיבור, מתוך רצון להשתייך לעולם הגדול.

מבחינה צורנית, שמות התואר שחדרו מן האנגלית (35% מרשימת המילים בקורפוס) נוצרו ברובם בדרך של שרשור, תהליך אנליטיות צורנית התופס מקום נכבד בעברית החדשה.

מבחינת שכיחות השימוש במילים שחדרו מן האנגלית ניכרת שכיחות גבוהה יותר לשמות תואר (60% משמות התואר ורק 40% משמות העצם הופיעו בשכיחות של 6 פעמים ומעלה).

בשימוש בשמות תואר לועזיים יש שמץ של סנוביזם והפגנת למדנות יתרה לצד מחסור בשמות תואר בעברית.

יש הטוענים שהאנגלזם המאסיבי יש בו התבטלות עצמית, אולם יש הרואים בכל השפעה גלובלית, מגמה אשר הולכת ומתחזקת בכל העולם.

לצד הגלובליות יש חשיבות רבה לשמירה על ערכים לוקליים ועל לאומיות כן שההשפעה האנגלית תישאר עטיפה חיצונית אופנתית בלבד ולא תערער את אושיות השפה.

מקורות

אבינרי, י' (תשכ"ב). [הערך] אנגליזציה, **יד הלשון**, תל אביב: יזרעאל. בלאו, י' (1965). עברית של עיתונים, **ספר השנה של העיתונאים**. תל אביב: אגודת העיתונאים.

בנדויד, א' (תשכ"ה). לתקנת לשון העיתונות, **לשונו לעם**, ט"ז. בנדויד, א' (תשכ"ז). **לשון מקרא ולשון חכמים**, א'. תל אביב: דביר. גפן, ר' (1984). האנגלית ככלי תקשורת עולמית, **הד החינוך**, יוני, 12-13. האקדמיה ללשון (תשנ"ב). בעיית הלעז בעברית של ימינו, **לשונו לעם**, מ"ג. הראבן, ש' (1995). האנגלית אינה מתעברת – העברית מתאנגלת, **לשונו לעם**, מ"ו.

מוצ'ניק, מ' (1994). השפעת הלעז על העברית בת זמננו, **פסיפס**, 2, קובץ מאמרים. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

מורג, ש' (1988). אתה מדבר אנגרית, **מוסף תרבות וספרות 'הארץ'**.

מירקין, ר' (תשל"ה, תשל"ו), על המילים הזרות בעברית ועל מילון למילים הזרות בעברית, **לשונו לעם**, כ"ו, כ"ז.

ניר, ר' (1993). **דרכי התצורה המילונית בעברית בת זמננו**. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

פורת, א' (תשנ"ג). על נגע הלעז, **לשונו לעם**, מ"ד.

פישרמן, ח' (1986). **מילים זרות בעברית בת זמננו** (עבודת דוקטור). ירושלים: האוניברסיטה העברית.

צרפתי ג"ב (תשנ"ז). השאילה הסמנטית למיניה בעברית הישראלית, בתוך **אסופת זיכרון לשושנה בהט**. ירושלים.

קדרי מ"צ (1993). הלעז בעברית, **לשונו לעם**, מ"ד: 99-109.

קנטור, ה' (תשנ"ב). אקולוגיה לשונית, **בלשנות עברית**, 33-35. רמת גן: אוניברסיטת בר אילן.

רבי, י' (1974). הלעז בעיתוני ישראל: חיוב ושלילה, **ספר השנה של העיתונאים**. תל אביב: אגודת העיתונאים.

רביד, ד' ושלזינגר, י' (1987). על מיונם ועל דרכי גזירתם של שמות תואר בעלי סופית **אי** בעברית החדשה, **בלשנות עברית**, חפ"שית 25.

רוזנטל, ר' (2004). עברית במשבר, **תרבות – מעריב**, 30.1.04.

שוהמי א' וספולסקי ד' (2002). **מחד לשוניות לרב לשוניות? מדיניות החינוך הלשוני בישראל**. אוניברסיטת ת"א.

שוורצולד א' (1998). משקל ההשפעה הזרה בעברית, **עם וספר**, 10.

Fishman, J. A. & Cooper, R. E (1977). **The Spread of English**. Rowley, Mass.

Fishman, J. A. (1971). **National languages and languages of wider communication in developing nations**. Oxford University Press.

Fisherman, H. (1972). The Official languages of Israel. **Language behavior papers**, 110 (1).

Haugen, E. (1972). **The Ecology of languages**. Stanford.

Lado, R. (1957). **Linguistics across cultures**. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Maurais, J. (1985). **La crise des langues**. Quebec: Conseil de la langue Française.

Mackey, W. (1979). Towards an ecology of language contact, in **Sociolinguistic studies in language contact**. The Hague.

Masanori, H. (1979). Sociolinguistic Aspects of Word borrowing, in **Sociolinguistic studies in language contact**.

Wardhaugh, R. (1986). **An Introduction to Sociolinguistics**. Oxford.